

POSTANOWIENIE

Dnia 2 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku M. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
o przeliczenie emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 października 2019 r.,
zażalenia wnioskodawczyni na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 17 stycznia 2019 r., sygn. akt III AUa [...],

1. oddala zażalenie,

2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] na rzecz radcy prawnego Z. L. kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 stycznia 2019 r., sygn. akt III AUa [...], Sąd Apelacyjny w [...] – w sprawie z odwołania M. P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W. o przeliczenie emerytury – odrzucił skargę kasacyjną M. P. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 12 października 2017 r., sygn. akt III AUa [...].

Sąd Apelacyjny ustalił, że w wyroku z dnia 12 października 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] po rozpoznaniu apelacji M. P. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 15 września 2015 r., sygn. akt XIII U [...], umorzył postępowanie apelacyjne w zakresie punktu 2 zaskarżonego wyroku oraz oddalił apelację w pozostałym zakresie. Na rozprawie apelacyjnej, na której ogłoszono wyrok, M. P. została pouczone, że od wyroku przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego oraz że należy ją złożyć w terminie dwóch miesięcy od daty doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem, przy czym powinna ona zostać wniesiona przez profesjonalnego pełnomocnika. Po ogłoszeniu wyroku odwołująca się wniosła o doręczenie jej wyroku wraz z uzasadnieniem. Z uwagi na brak podjęcia przesyłki, pomimo dwukrotnego jej awizowania, została ona uznana za skutecznie doręczoną z dniem 28 grudnia 2017 r. W dniu 12 marca 2018 r. M. P. złożyła wniosek o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu, uzasadniając wniosek zamiarem złożenia skargi kasacyjnej od orzeczenia Sądu Apelacyjnego. Postanowieniem z dnia 16 maja 2018 r. referendarz sądowy w Sądzie Okręgowym w W. oddalił wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Na skutek skargi M. P. na postanowienie referendarza sądowego, Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżone postanowienie referendarza sądowego w ten sposób, że ustanowił dla niej pełnomocnika z urzędu w celu złożenia skargi kasacyjnej. W dniu 10 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] doręczył wyznaczonemu przez OIRP w W. pełnomocnikowi z urzędu odpis wyroku z dnia 12 października 2017 r. wraz z uzasadnieniem. W dniu 3 stycznia 2019 r. pełnomocnik z urzędu złożył skargę kasacyjną od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 12 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny – powołując się na regulacje określone w art. 398¹ § 1 k.p.c., art. 117 § 2 i § 4 k.p.c. oraz art. 124 § 3 k.p.c. – stwierdził, że M. P. powinna była skierować wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu do Sądu Apelacyjnego w [...] w terminie do wniesienia skargi kasacyjnej (czyli w terminie dwóch miesięcy od doręczenia jej odpisu wyroku Sądu Apelacyjnego z uzasadnieniem). W rozpoznawanej sprawie termin do wniesienia skargi kasacyjnej rozpoczął bieg 28 grudnia 2017 r. z chwilą doręczenia odwołującej się odpisu wyroku Sądu Apelacyjnego z uzasadnieniem, a upłynął 28 lutego 2018 r. (art. 165 k.p.c. w

związku z art. 139 § 1 k.p.c.). W tym czasie do Sądu Apelacyjnego w [...] nie wpłynął wniosek M. P. o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym. Wniosek taki został skierowany do Sądu Apelacyjnego dopiero w dniu 12 marca 2018 r., a więc po upływie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, wynikającego z art. 398⁵ § 1 k.p.c. i art. 124 § 3 k.p.c. W konsekwencji skarga kasacyjna sporządzona przez pełnomocnika odwołującej się i złożona w dniu 3 stycznia 2019 r. podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. jako spóźniona.

Powyższe postanowienie Sądu Apelacyjnego pełnomocnik M. P. zaskarżył zażaleniem do Sądu Najwyższego, zarzucając naruszenie następujących przepisów:

1) art. 327 § 1 zdanie drugie k.p.c. w związku z art. 87¹ § 1 k.p.c. przez poprzestanie na udzieleniu powódce na rozprawie apelacyjnej w dniu 12 października 2017 r., działającej bez profesjonalnego pełnomocnika, wyłącznie wskazówek co do terminu wniesienia skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego i w konsekwencji niepouczenie powódki o treści przepisów o obowiązkowym zastępstwie oraz skutkach niezastosowania się do tych przepisów, w przypadku, gdy zastępstwo strony przez adwokata lub radcę prawnego jest obowiązkowe, w sytuacji deklarowanego od razu i konsekwentnie przez powódkę zamiaru wniesienia skargi kasacyjnej,

2) art. 130 § 1 k.p.c. w związku z art. 117 § 4 zdanie pierwsze k.p.c. przez ograniczenie się w zarządzeniu Przewodniczącej III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 16 lutego 2018 r. do wezwania powódki wyłącznie „do sprecyzowania, w terminie tygodniowym, czy wniosek z dnia 8 lutego 2018 r. jest wnioskiem o wykładnię czy sprostowanie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 10 października 2017 r.” i w konsekwencji nie wezwanie powódki do sprecyzowania, czy jej pismo - „wniosek o czytelniejsze sformułowanie uzasadnienia wyroku SA z dnia 12 października 2017 r.” z dnia 8 lutego 2018 r. stanowi również wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, wobec prośby powódki w nim wyrażonej, „żeby było [„przeanalizowanie problemu i zweryfikowanie UZASADNIENIA”] zrozumiałe przede wszystkim dla piszącego skargę kasacyjną”;

3) art. 117 § 6 k.p.c. przez przyjęcie, że pismo powódki - „wniosek o czytelniejsze sformułowanie uzasadnienia wyroku SA z dnia 12 października 2017 r.” z dnia 8 lutego 2018 r. nie stanowił również wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego pomimo tego, iż wskazuje ona w nim, że prosi „o ponowne przeanalizowanie problemu i zweryfikowanie UZSADNIENIA tak, żeby było zrozumiałe przede wszystkim dla piszącego skargę kasacyjną” i nieprzekazanie go w tej części do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, bądź uznanie wniosku za uzasadniony, a uznanie z kolei, iż wniosek taki (o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego) stanowiło dopiero pismo powódki z dnia 12 marca 2018 r. pomimo, że wówczas powódka ponownie zwróciła się do Sądu Apelacyjnego w [...], stwierdzając jedynie: „Ponawiam więc prośbę o pełnomocnika z urzędu”;

4) art. 117 § 5 k.p.c. przez uznanie (po uwzględnieniu skargi odwołującej się na postanowienie z dnia 16 maja 2018 r. referendarza sądowego w Sądzie Okręgowym w W. o oddaleniu wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu) udziału adwokata lub radcy prawnego w sprawie za potrzebny - „w celu złożenia skargi kasacyjnej” - a następnie przyjęcie, iż: termin do wniesienia skargi kasacyjnej „rozpoczął bieg 28 grudnia 2017 r.”, a „upłynął 28 lutego 2018 r.”, a dodatkowo, „w tym czasie do Sądu Apelacyjnego w [...] nie wpłynął wniosek odwołującej się o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym”;

5) art. 139 § 1 k.p.c. przez uznanie, że 28 grudnia 2017 r. był dniem („z chwilą doręczenia odwołującej się odpisu wyroku Sądu Apelacyjnego z uzasadnieniem”) doręczenia odwołującej się odpisu wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], podczas gdy orzeczenie to nie zostało wówczas bezpośrednio doręczone, a przesyłka je zawierająca jedynie została „uznana za skutecznie doręczoną z dniem 28 grudnia 2017 r.”, przy czym bezpośrednie doręczenie powódce rzeczonego orzeczenia Sądu Apelacyjnego w [...] nastąpiło w dniu 29 stycznia 2018 r.

Pełnomocnik M. P. wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] oraz o zasądzenie „opłaty za sporządzenie zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 stycznia 2019 r. w związku z tym, że opłata ta nie została zapłacona w całości lub w części”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest nieuzasadnione.

Zgodnie z art. 398⁵ § 1 k.p.c. skargę kasacyjną wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem stronie skarżącej. Z podstawy faktycznej zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] wynika, że wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 12 października 2017 r. wraz z uzasadnieniem został uznany za doręczony M. P. – z uwagi na brak podjęcia przesyłki pomimo dwukrotnego jej awizowania – w dniu 28 grudnia 2017 r. Doręczenie nastąpiło w sposób określony w art. 139 § 1 k.p.c. (tzw. doręczenie zastępcze). Zastępcze formy doręczenia oparte są na domniemaniu prawnym, że pismo zostało doręczone adresatowi. Generalnie przyjmuje się, że domniemanie to można obalić, między innymi, przez wykazanie, że adresat pisma z przyczyn od niego niezależnych nie mógł odebrać przesyłki i dowiedzieć się o jej treści (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2014 r., I CSK 289/13, OSNC 2015 nr 2, poz. 26 i powołane w nim orzeczenia). Nie jest przy tym wystarczające samo zaprzeczenie adresata, że nie powziął wiadomości o złożeniu go w danym urzędzie, lecz konieczne jest uprawdopodobnienie okoliczności niepowzięcia wiadomości o piśmie (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 września 2002 r., SK 35/01, OTK - A 2002 Nr 5, poz. 60; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 1970 r., I PZ 53/70, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 września 2017 r., III UK 198/16, LEX nr 2390699).

Okoliczności uprawdopodobniające brak winy w nieodebraniu przesyłki sądowej powinny być zawarte we wniosku o przywrócenie terminu do dokonania czynności prawnej. Zgodnie bowiem z art. 168 § 1 k.p.c. jeżeli strona nie dokonała w terminie czynności procesowej bez swojej winy, sąd na jej wniosek postanowi przywrócenie terminu. Pełnomocnik skarżącej nie zawarł takiego wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej w skardze kasacyjnej, co oznacza, że obecnie nie można uznać za nieprawidłowe skutecznego doręczenia odpisu wyroku z uzasadnieniem (art. 139 § 1 k.p.c.). W konsekwencji

dwumiesięczny termin do wniesienia skargi kasacyjnej określony w art. 398⁵ § 1 k.p.c. rozpoczął swój bieg od dnia 28 grudnia 2017 r.

Stosownie do treści przepisu art. 124 § 3 k.p.c. w razie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego na wniosek zgłoszony przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej przez stronę, która prawidłowo zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem, sąd doręcza ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu orzeczenie z uzasadnieniem z urzędu, a termin do wniesienia skargi kasacyjnej biegnie od dnia doręczenia pełnomocnikowi orzeczenia z uzasadnieniem.

Przepis ten miałby zastosowanie, gdyby powódka zażądała nadesłania wyroku z uzasadnieniem w terminie. Z podstawy faktycznej zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego wynika jednak, że termin do wniesienia skargi kasacyjnej rozpoczął bieg 28 grudnia 2017 r., a upłynął 28 lutego 2018 r. W tym czasie do Sądu Apelacyjnego w [...] nie wpłynął wniosek odwołujący się o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym. Wniosek taki został skierowany do Sądu Apelacyjnego dopiero w dniu 12 marca 2018 r., a więc po upływie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, wynikającego z art. 398⁵ § 1 k.p.c. i art. 124 § 3 k.p.c.

Bezzasadny jest zarzut zażalenia dotyczący naruszenia art. 327 § 1 zdanie drugie k.p.c. w związku z art. 87¹ § 1 k.p.c. Z analizy protokołu rozprawy przed Sądem Apelacyjnym w [...] w dniu 12 października 2017 r. wynika, że M. P. została pouczona przez Sąd co do sposobu i terminu wniesienia środka zaskarżenia oraz o treści przepisów o obowiązkowym zastępstwie strony przez profesjonalnego pełnomocnika oraz o skutkach niezastosowania się do tych przepisów.

Bezzasadne są także zarzuty dotyczące naruszenia przepisów art. 130 § 1 k.p.c. w związku z art. 117 § 4 k.p.c., art. 117 § 5 k.p.c. i art. 117 § 6 k.p.c. oparte na twierdzeniu, że skarżąca już w piśmie z dnia 8 lutego 2018 r. domagała się ustanowienia dla niej pełnomocnika z urzędu do wniesienia skargi kasacyjnej. W przedmiotowym piśmie skarżąca nie złożyła wniosku o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu. Wniosek taki został złożony dopiero 12 marca 2018 r. Pełnomocnik M. P. nie złożył w myśl art. 168 § 1 k.p.c. wniosku o przywrócenie

terminu do złożenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu ani wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej. W zażaleniu również nie powołuje się na ten przepis.

Uwzględniając powyższe należy stwierdzić, że brak wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej uniemożliwił Sądowi rozpoznanie tej kwestii; w konsekwencji należy uznać, że prawidłowo Sąd Apelacyjny przyjął, iż wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu został skierowany do Sądu Apelacyjnego dopiero w dniu 12 marca 2018 r. – po upływie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, wynikającego z art. 398⁵ § 1 k.p.c. i art. 124 § 3 k.p.c. W konsekwencji skarga kasacyjna sporządzona przez pełnomocnika odwołującej się i złożona w dniu 3 stycznia 2019 r. podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. jako wniesiona po terminie.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. (pkt 1.). Rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2. ma podstawę w § 16 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 68).